

RAPPORT nr 3:2001

Bimbon och den manliga medielogiken

– en studie av journalistisk debatt
om journalistik

Svenska INSTITUTET FÖR
MEDIESTUDIER

Anna Edin och Kristina Widestedt

Bimbon och den manliga medielogiken

**– en studie av journalistisk debatt
om journalistik**

av

ANNA EDIN och KRISTINA WIDESTEDT

Bimbon och den manliga medielogiken

Text och analys

Anna Edin och Kristina Widestedt

Tidigare rapporter

- Nr 1 Mediernas roller i demokratin (febr 2000)
- Nr 2 Lokal mångfald I – Lika eller unika? (april 2000)
- Nr 3 Lokal mångfald II – Engagerade och blaserade läsarter (april 2000)
- Nr 4 Lokal mångfald III – Språkriktighet och begriplighet (april 2000)
- Nr 5 Lindström och Ahlenius (maj 2000)
- Nr 6 Kvinnor och Medier (juli 2000)
- Nr 7 Jesús Alcalá (oktober 2000)
- Nr 8 Lär känna Din nyhetskonsument (oktober 2000)
- Nr 9 Kroppar utanför fartyget (november 2000)
- Nr 10 Statsråden och dreven (mars 2001)
- Nr 11 Från jämförpriser till börskriser (juni 2001)

Foto omslagsbilder: Jan Guillou / Andreas Lundberg, Reportagebild
Kattis Ahlström / Peter Tullberg, SVT

Grafisk produktion: MediaMontage AB, Stockholm

Tryck: Nykopia, Stockholm

Utgiven av Stiftelsen Institutet för Mediestudier

Stockholm 2001

ISSN 1404-6598

Förord

Vad handlade bimbo-debatten egentligen om?

Den frågan ställde Institutet för Mediestudier till medieforskarna Anna Edin och Kristina Widestedt när pajkastningen pågick som häftigast våren 2001.

Bakgrunden var att journalisten och författaren Jan Guillou i tidningen Journalisten den 24 april beskyllt SVT:s ledning för att utarma samhällsprogrammen. Han hade i sammanhanget lanserat begreppet ”bimbofiering” och gjort programledaren för Uppdrag: Granskning, Kattis Ahlström, till måltavla. Vad som följde var en månads intensiv ”bimbodebatt” i medierna.

Var det en trivialitet – en dispyt bland fåfänga journalister om vilka som borde få synas i TV-rutan – eller möjligen en debatt med flera bottnar?

I denna rapport ger FD Anna Edin vid Södertörns högskola och FD Kristina Widestedt vid JMK, Stockholms universitet sina högeligen intressanta svar på frågan vad bimbodebatten egentligen handlade om.

Det är vår förhoppning att denna rapport skall bidra till den fortsatta diskussionen kring vilka mekanismer som styr dagens journalistik.

Gunilla Jarlbro

Förestandare, Stiftelsen Institutet för Mediestudier

Innehåll

Inledning	7
Mediologiken	7
Metod och material	10
En splittrad debatt	11
Första veckan	11
Andra veckan	14
Tredje veckan	18
Fjärde veckan	19
Femte veckan	19
Sammanfattning	19
Debattens superteman	23
Public service	23
Genus	25
Offentlighet	26
Medier om medier	27
Modernitet	28
Sammanfattning	29
Maktkamp på det journalistiska fältet	31
Den manliga mediologiken	32
Referenser	35
Bilaga	37

Inledning

I slutet av april år 2001 gjorde ordet ”bimbofiering” kometkarriär i tidnings-spalter och på löpsedlar. Det hade skapats av Sveriges kanske mest kände journalist, Jan Guillou, i ett försök att beskriva utvecklingen av Sveriges Televisions programinnehåll i en hård konkurrenssituation. För att konkretisera sin skapelse tog Guillou ett exempel på en tv-kvinna som skulle kunna passera som bimbo. Exemplet blev Kattis Ahlström, den unga programledaren för SVT:s enda samhällsprogram, *Uppdrag: Granskning*. Några dagar senare lämnade han ytterligare ett exempel, denna gång Charlotte Permell, programledare för *Mitt i naturen*. Som ett led i förnyelsen av SVT hade dessa kvinnor ersatt äldre manliga kolleger, något Guillou uppfattade som en försämring av programmets kvalitet. Utspelet skapade uppståndelse och väckte livliga känslor bland svenska journalister, vilket avspeglades i TV-krönikor, på nyhetsplats och på kultur- och debattsidor innan bimbofieringen slutligen avfördes från medieagendan vid en extrainsatt debatt på Publicistklubben den 22 maj. I denna pressföljetong uppenbarades en rad allvarliga konflikter inom gräddan av Sveriges journalistkår. När alla pajar var kastade tycktes konflikterna vara lösta och därmed var saken ur världen.

Så enkelt skulle den så kallade ”bimbo-debatten” kunna beskrivas. Vi har emellertid återvänt till pressklippen i avsikt att problematisera denna till synes banala historia utifrån medie-forskningens kritiska grundsyn på medier och journalistik, och funnit frågor av större dignitet och mera intresse än vi kunde ana.

Medielogiken

Utmärkande för dagens moderna informationssamhälle är att det finns ett överskott av information och ett underskott på uppmärksamhet, vilket leder till en ständig tävlan mellan medierna om att fånga och kvarhålla publikens intresse (Hernes 1978; Asp 1986). Detta gäller såväl TV och radio som tidningar. I en situation präglad av konkurrens kan publiken inte tas för given och medierna måste utveckla strategier för att skapa fasta vanor och rutinmässiga förväntningar hos tittarna, lyssnarna och läsarna. Det finns ett behov av att kunna kontrollera och förutse publiken – ju hårdare konkurrens, desto mer påträngande blir behovet. Detta kontrollbehov, dess bakomliggande faktorer och resultat brukar kallas för medielogik (Altheide & Snow 1979; Asp 1990; McQuail 2000).

Oavsett om det handlar om nyheter, underhållning eller samhällsjournalistik, leder medielogiken till att innehållet i medierna präglas av en hög grad av standardisering och igenkännbarhet. Innehållet stöps i på förhand definierade format, som i sin tur är resultatet av en viss uppsättning genrekonventioner och föreställningar om publiken, av produktionsvillkor och journalistiska arbetssätt. När det gäller nyhets- och samhällsjournalistik leder det till att personliga konflikter, polemik och styrkeförhållanden premieras framför sakfrågor samt att budskapen förmedlas i tillspetsad och intensifierad form, ofta med en "human touch" (Hernes 1978; McQuail 2000). I bästa fall ger det upphov till en hög grad av tillgänglighet och en journalistik som når publikgrupper som annars hade valt bort nyhetsförmedling. I värsta fall leder det till en kortsiktig, ytlig och populistisk samhällsjournalistik.

Ytterligare en viktig aspekt av medielogiken handlar om gränsdragningen mellan privat och offentligt. Den sociala interaktion och närhet som framför allt televisionen har introducerat, där tittarna möter olika TV-personer ansikte mot ansikte och blir tilltalade som individer, har förändrat de journalistiska grundvillkoren. För att kunna konkurrera om publiken, måste all form av journalistik – inklusive den "seriösa" dagspressen – etablera en stark känsla av närvaro. Först när man har lyckats tilltala publiken, kan den journalistiska uppgiften realiseras, oavsett om det handlar om kritisk samhällsdebatt eller infotainment. I förlängningen innebär det att gränsen

mellan privat och offentligt inte är lika skarp som förut. I takt med den moderna medieutvecklingen har det offentliga blivit mer privat och vice versa, både när det gäller vad man pratar om och *hur* man pratar: saker som tidigare inte diskuterades utanför privatlivet, har fått ett offentligt forum i den moderna journalistiken, samtidigt som samtals- och diskussionsformerna har blivit mer personliga och vardagliga. Med televisionen i spetsen har de moderna medierna och journalistiken bidragit till en omfattande resocialisering av privatsfären och en normalisering av offentligheten (Scannell 1989). I bästa fall betyder det att tidigare marginaliserade grupper och intressen ges utrymme i medierna och tillåts bli en offentlig angelägenhet, samt att journalistiken över huvudtaget blir mer angelägen, begriplig och tillgänglig för gemene man. I värsta fall leder det till att människors privatliv och integritet hotas, och att den personliga, privata tilltalsformen fungerar som alibi för bristande analys och djup i nyhetsjournalistiken.

En tredje central dimension av medielogiken handlar om förhållandet mellan journalistiken och omvärlden. Det blir allt vanligare att medierna och journalisterna själva utgör varandras innehållsmässiga inspirations- och informationskällor: ett effektivt sätt att fånga publikens uppmärksamhet är nämligen att hela tiden producera uppmärksamhet i de egna leden. Den utblick mot världen och verkligheten som medierna och journalistiken säger sig erbjuda publiken, tenderar därmed att vara ett

inåtblickande mot den egna professionen och mot kollegerna (Gans 1979). Enligt medieforskaren Jan Ekecrantz (1996) konstituerar journalistiken en halv värld som fungerar som en avbild av den egna världen, snarare än av andra världar (Ekecrantz 1996:293). Istället för utomstående aktörer och förhållanden, är medierna själva journalistikens främsta orienteringspunkt och viktigaste källa för kunskap. Därmed uppluckras också gränserna inom det journalistiska professionsbegreppet. Aktuella exempel på detta är att journalister ersätter externa experter i nyhetsprogram och att personer som är programledare i ett program, fungerar som reportrar i ett annat. I denna speciella medieverklighet förutsätts dessutom mediernas granskande uppdrag kunna omfatta dem själva – ett exempel på detta är att det numera åligger SVT att själva granska och utvärdera sin verksamhet i ett s k "public service-bokslut".

Detta inåtblickande leder till ett spel med roller, där alla till slut reflekterar varandra: för att veta vad man själv ska säga, måste man alltid veta vad alla andra i de egna leden redan har sagt. Om en TV-kanal eller dagstidning presenterar en bestämd, aktuell person, blir denna automatiskt inviterad och citerad av alla de andra också. En journalistik som utformats i medielogikens slutna krets producerar därför inte i första hand ny kunskap, utan speglar sig själv och sina egna gränser. Det är genom mediernas ständigt pågående "Prat", där ämnen och företeelser återanvänds om och om

igen, som den journalistiska världen reproduceras. Eftersom detta prat i allt högre grad handlar om journalisterna själva, representerar de som så ofta kallar sig för "allmänhetens representanter" egentligen bara sig själva (Ekecrantz 1996).

Enligt den franske sociologen Pierre Bourdieu (2000) har dessa "strukturella tvångsmekanismer" lett till att journalistiken tappat i autonomi, samtidigt som den paradoxalt nog har etablerats som ett självständigt "fält" för kulturproduktion. Han ställer sig starkt kritisk till utvecklingen och hävdar att den framför allt kan förklaras av medieområdets ökade kommersialisering: de "seriösa" journalisterna och dagstidningarna tvingas ge efter för den marknadslogik som introducerades av den kommersiella televisionen. De tvingas kapitulera inför den legitimeringsprincip som bygger på godkännande från det stora flertalet och på att vara synlig i medierna (Bourdieu 2000:105).

Att vara eller inte vara synlig i medierna var frågan som "bimbo-debatten" startade med – eller kanske snarare, vem som skulle få vara synlig i vilket sammanhang. Jan Guillou initierade debatten och dagspressen upplät utrymme under en femveckorsperiod. På flera sätt är det en debatt som illustrerar och verkar i enlighet med det journalistiska fältets och medielogikens mekanismer: debatten producerade en enorm effekt av instängdhet och undvek den ursprungliga sakfrågan till förmån för personangrepp och polemik. Men den formulerade även en kritik av det rådande kultur- och medieklimatet, som bland annat hand-

lade om att vi förmodas leva i ett kommersialiserat bildsamhälle där skenet både säljer och bedrar, kunskap nedvärderas och utstrålning prioriteras.

Metod och material

Studien bygger på kritisk diskursanalys med inslag av dialogisk analys. I detta perspektiv finns ett grundläggande antagande om att texter interagerar med varandra i ett textsystem – det vill säga att de skrivs och läses i förhållande till varandra, och därmed får betydelse utifrån sin kontext. Analysen fokuserar på hur olika utsagor, textstycken, begrepp etc. är länkade till varandra – det vill säga hur de dialogiska relationerna ser ut, på ett abstrakt plan. Centrala analytiska termer är ”intertextualitet”, som betecknar förhållandet mellan olika texter; ”intratextualitet”, som står för relationerna mellan olika delar i en och samma text; och ”rekontextualisering”, som infångar vad som händer när utsagor, begrepp etc. citeras eller refereras i nya sammanhang och därmed får nya innebörder. Ett annat centralt begrepp är ”intertextuell kedja”, som innebär att en viss text är ett led i en kedja av andra texter – exakt vilka är inte på förhand givet, och heller inte oföränderligt. Tvärtom kan en text få nya innebörder om den sätts in i en annan intertextuell kedja, t.ex. en annan textgenre. I den löpande analysen tillämpar vi begreppen, men refererar endast undantagsvis till dem.

Texterna i ”bimbo-debatten” betraktas alltså som repliker i ett pågående samtal, där vi studerar hur begrepp och yttranden används, återanvänds, omtolkas och ges nya sammanhang, samt med utgångspunkt i begreppet intertextuell kedja identifierar olika teman och ”super-teman”. Med superteman avses innehållsmässigt specifika och generella teman som binder samman enskilda texter, eller delar av dessa (teman), till större meningsbärande enheter (jfr. Jensen 1995).

Det konkreta tillvägagångssättet innebär att analysen genomförs på tre olika men sammanhängande nivåer. Vi rör oss från en övergripande och deskriptiv framställning av debatten, till debattens strukturella mönster av teman och ”superteman”, och avslutar med att tolka och diskutera debattens latenta betydelse. Härmed vill vi åstadkomma en genomlysning av denna specifika debatt, men också betrakta den som ett uttryck för tendenser inom dagens journalistik och medievärld.

Materialet för analysen utgörs av 36 artiklar ur dagspressen (se förteckning i bilaga) från perioden 24 april till 23 maj 2001. Flertalet av dessa har hämtats från artikeldatabaserna Presstext och Mediearkivet (sökord: bimbo). Övriga har insamlats via *Dagens Nyheters* hemsida på länken dn.se/bimbo. Samtliga träffar ingår i analysen.

En splittrad debatt

Första veckan

Jan Guillou öppnar debatten med en krönika/artikel i *Journalisten* den 24 april, där han kritiserar SVT:s ledning för att utarma samhällsprogrammen. Enligt Guillou är den journalistiska visionen bakom denna utveckling kristallklar: "Gubbdjävlar må ha tittare men ungdomar är fräschare", vilket också utgör rubrik på hans artikel. Enligt Guillou har SVT lagt ner samhällsprogram som leddes av erfarna och respekterade journalister som Bo Holmström och Siewert Öholm, program som hade en miljonpublik. Dessa har ersatts av program med "unga bimboreportrar av TV4-typ", som programmet *Debatt*, eller med programledare som Kattis Ahlström, som har vunnit "utstrålningskvalifikationen", vilket enligt Guillou också är hennes enda merit. Till skillnad från de tidigare samhällsprogrammen (*Reportrarna*, *Norra Magasinet*, *Striptease*) når *Uppdrag: Granskning* inte ens upp till halva det publikantal dessa andra program hade. Detta är debattens sakfråga: gör SVT:s ledning riktiga programpolitiska prioriteringar när de slår ihop tre samhällsredaktioner till en? Guillous inställning är tydlig: denna typ av förändringar innebär att skattepengar (licensmedel) används för att sabotera public service-

idén. Trots att sakfrågan är intressant är det inte den som dominerar ens i Guillous egen artikel, där han inte kan avhålla sig från att gå till personangrepp. Den som råkar mest illa ut är Kattis Ahlström, programledare för *Uppdrag: Granskning*, som kallas "blondinersättning" och sägs göra "pseudointervjuer med personligt barnspråk och små pseudoreportage" där hon "lyfter upp sitt lilla söta pekfinger och utstrålar av bara helvete". De nedsättande omdömena om Ahlström dominerar, även om också de manliga kollegerna Bo Holmström, Siewert Öholm och Sverker Olofsson, tillsammans med Guillou själv, får finna sig i att inordnas i kategorin "gubbdjävlar".

Dagen därpå återges denna "attack mot Kattis Ahlström" i *Expressen*, som refererar personangreppen men bortser från sakfrågan. I *Expressens* artikel säger Guillou att programmet *Uppdrag: Granskning* "tappar tittare på grund av Kattis", och att "hon ska göra TV-program som hon gillar och passar för, som schlagerfestivaler". Här ökar konfliktorienteringen, till exempel beskriver Guillou Kattis Ahlström som ett "kuttersmycke" och säger: "Hon ska inte vara itutad att hon med sin utstrålning och personlighet ska få den seriösa samhällsjournalistiken att gå ner med lite socker i botten". Kattis Ahlström bemö-

ter det hela med orden ”elakt” och ”ett läbbigt påhopp”. I samma artikel får hon stöd av projektledaren för *Uppdrag: Granskning*, Thomas Lundqvist, som kallar Guillous agerande för ”ett jävla lågt påhopp”. De ”unga bimboreportrar av TV4-typ” som Guillou hänvisar till i sin ursprungskrönika identifieras här som Anna Hedenmo, 40, och Lars Wiklund, 36. På den raka frågan om man inte kan vara ung och tjej och göra bra samhällsprogram svarar Guillou: ”Nej, det kan man inte.” Han menar att de unga saknar ”rätt inställning till arbetet”, vilket han preciserar med orden:

De drabbas ofta av vanföreställningen att de själva är viktigare än journalistiken. Detta är bimbofieringen. Så fort man tror att man själv är det viktiga, blir det trams och lek.

Samma dag uppmärksammar även *Aftonbladet* Guillous *Journalisten*-krönika. Kattis Ahlström beskriver Guillou som ”skrämmande aggressiv” och hans krönika som ”ett extremt allvarligt personangrepp”. Guillou hävdar själv att det inte står ett ont ord om Kattis Ahlström i hans krönika, men samtidigt svarar han, på frågan om hon passar i *Uppdrag: Granskning*: ”nej, naturligtvis inte”, och beskriver henne återigen som ”ett kuttersmycke, en sådan där kvinna på bilkyllare”. SVT-chefernas användning av Kattis Ahlström som ”raffig programledare” är kränkande för henne och för publiken, menar Guillou, och därför har programmet inte så höga tittarsiffror. Detta är det närmaste man kommer den

ursprungliga sakfrågan, som nu alltså adresserats igen men på ett vulgariserat sätt, medan personangreppen har hårdnat.

Dagen därpå, den 26 april, funderar Catia Hultquist i en krönika i *Expressen* över orsaken till den nya aggressivitet mot ”unga feminister och kvinnor” som hon funnit inte bara hos Jan Guillou utan även hos Göran Skytte, Lasse Anrell och Ulf Lundell. Hon frågar sig om kvinnoförakt plötsligt blivit politiskt korrekt bland dem som tidigare stod på barrikaderna, vilket indikerar att de bytt sida och gått över till etablissemang.

Detta besvarar Guillou två dagar senare i samma tidning, under rubriken: ”Jag är visst feminist!”. Han anklagar här Hultquist för ”tillmälen och citatförfalskningar”, och menar att om han hade skrivit lika mycket ”dravel och lögn” om yngre kvinnor som Hultquist gör om äldre män, skulle han ”inte ha kommit ostrimlad undan”. Själva det faktum att Guillou fortfarande är ”alive and kicking” bevisar alltså hans oskuld och det riktiga i den kritik mot unga TV-kvinnor som han i och för sig inte vill vidgå. Guillou avslutar med att identifiera en annan typ av kvinnoförtryck, nämligen:

att ungdom och kvinnligt kön tycks kunna legitimera vilken som helst dumhet.

Några dagar senare, den 28 april, gör *Aftonbladets* TV- och nöjesjournalist Jan-Olov Andersson ett försök att vända kritiken mot Guillou själv, under rubriken ”Jan Guillou var själv en bimbo”. Han påminner om ett av 1980-talets mest po-

pulära samhällsprogram i TV, *Rekordmagazinet*, där Guillou var programledare. Enligt Andersson är det inte i första hand de avslöjande reportagen man minns, utan programledaren:

Genom att vara charmig, le vackert, lägga huvudet på sned, utstråla utav bara helvete och förklara allting väldigt pedagogiskt (nästan på barnspråk) blev Jan Guillou den tidens TV-bimbo.

Andersson avfärdar Guillous kritik med att "störjägaren Jan Guillou skjuter sig själv i foten", och tar flera av SVT:s och TV4:s kvinnliga programledare i försvar med påpekandet att listan på begåvade TV-kvinnor kan bli lång. Han berör dock inte den ursprungliga sakfrågan.

Dagen därpå tar *Dagens Nyheter*s ledarskribent Tiina Meri till orda i en kort artikel, där hon talar om "köns- och generationskrig", och framkastar tanken att det är särskilt svårt för unga kvinnor att bli trovärdiga i journalistrollen. Hon kritiserar också den typ av samhällsjournalistik som företräds av Guillou och hans manliga kolleger, med en särskild markering av att hennes kritik inte inskränker sig till formfrågor:

För egen del tappade jag förtroendet för Bo Holmströms hårdvinklade program "Reportrarna" inte på grund av Holmströms utstrålning, hårfärg eller manliga sätt att tala, utan av helt andra, innehållsmässiga skäl. Men det är visst en annan diskussion.

Den 30 april skriver Guillou en krönika i *Aftonbladet* med rubriken "Gubbdjäv

shorts duger inte i SVT:s naturprogram", som han inleder med att jämföra sig själv med USA:s president George W Bush och finna en rad avgörande likheter. De tillhör båda, enligt Guillou, "förtryckarrasen vit medelålders man...dessutom heterosexuell", och sådana är det synd om. Därmed försöker Guillou ikläda sig rollen som martyr, alla gubbdjävlers skyddshelgon, utifrån vad Guillou tror att andra tycker om honom: att han "tillhör den vidriga heterovärlden", är en "manschauvinistisk idiot eller anhängare av våldtäkt och snusk", att han är "förespråkare för kvinnomisshandel" och själv en "bimbo", samt att han är "så ohyggligt gammal" att han och hans "polare var med vid Poltava eller nåt". Han menar sig dessutom vara anklagad för homofobi, vilken yttrar sig i att han "går omkring darrande av rädsla för att Jonas Gardell som den svarte Mordängeln" ska störta ner mot honom från himlen. Efter denna inledning kommer nästa påhopp, denna gång på den icke namngivna men lätt identifierbara "C", programledare för ett av SVT:s naturprogram som nyligen utsetts till "årets sexigaste person av ett visst kön, i homosex-tidningen QM". Denna "C", som har ersatt "den alldeles för kunnige gubbdjäveln Jan Danielsson", talar barnsligt och "skojar mycket om 'hannarna' i naturen, som enligt C ofta uppträder korkat och manschauvinistiskt". På de förorättade hannarnas vägnar ryter Guillou till och anklagar "C" för fusk, förfalskning och intrång i upphovsrätten när hon presenterar naturfilmerna som sina egna. Han slår fast att SVT måste uppfatta tittarna

som idioter, som låter sig luras av denna hantering, och avslutar med en obegriplig harang som implicerar att man (läs han) inte får kritisera SVT för att de använder programledare som enligt Guillo har "fel kön, ålder och hårfärg". Återigen adresserar han här den ursprungliga sakfrågan, samtidigt som han inte kan låta bli att reducera den till retoriskt effektfulla men ovidkommande personangrepp.

Samma dag som denna krönika skriver Staffan Heimersson i tidningen *Vision*: "Skicka Guillo till skolkuratoren". Därmed förminskar han Guillo (på samma sätt som Guillo förminskat Ahlström), det vill säga genom att beskriva honom nedsättande som en "bully boy" som "drar tjejerna i flätan", "skolgårdens skräck", "översittare", "mobbare", som en "person som vill illa där han rasar runt på skolgården". Det Heimersson framför allt angriper Guillo för, är att han går till angrepp mot den egna yrkeskåren; att han "hoppas på sina egna" och "är kannibal på riktigt som klubbar kolleger och äter dem till frukost". Enligt Heimersson "lustdräper han i den egna stammen". Trots att Guillo har det så pass bra att han borde vara nöjd med livet, tar han hedern av sina kolleger, till och med de närmaste vännerna: Göran Rosenberg som han kallat "den svenska journalistikens Danny de Vito" och Göran Skytte som "skämde ut sig inför hela svenska folket i *Fångarna på Fortet*".

Andra veckan

I Kerstin Hallerts TV-krönika i *Aftonbladet* den 1 maj kritiserar inte personangreppen som sådana, men däremot deras måltavla. Hallert menar att Guillo borde ha angripit "fegheten" hos Jan Josefsson, en av dem som gör inslagen i *Uppdrag: Granskning*, istället för att "mobba Kattis offentligt med rader av fegaloskor", vilket hon menar är "en ynklighet utan like".

Samma dag bemöter Charlotte Permell, programledaren i *Mitt i Naturen* - det vill säga "personen C" - angreppet i *Aftonbladet*, och påpekar sakfel i Guillos krönika. Detta gör att hon inte tar kritiken på allvar. Guillo tillfrågas igen och tycker inte att han angripit Permell personligen i krönikan. Däremot vill han, som han säger, "rikta kritik mot SVT:s naturprogram". Artikelns avslutas med en uppräkningslista av Guillos sågningar: Pernilla Månsson (23 april 1997), "usel och saknar engagemang, hon har inga intressen"; Kattis Ahlström (25 april 2001) "hon använder med förkärlek barnspråk...gör också små pseudoreportage"; Charlotte Permell (30 april 2001), "talar barnsligt och skojar mycket om hannarna i naturen". Även i *Expressen* får Permell samma dag bemöta Guillos kritik. Här säger hon att hon är förvånad över hans raljanta ton, men att hans krönika bygger på felaktiga förutsättningar. Något syfte med angreppet kan Permell inte komma på; dessutom har de aldrig träffats, säger hon. Mot slutet citeras återigen Kattis Ahlström: "Det är så elakt. Det är ett läbbigt påhopp."

I *Expressen* samma dag införs Catia Hultquists replik på Guillous svarsartikel från den 28 april, där hon med noggranna källhänvisningar upprepar Guillous olika uttalanden i debatten och returnerar hans beskyllningar om att diskutera fel saker:

Det är inte jag som styrt in den här debatten på ålder och kön. Det gjorde Jan Guillou så bra själv med sin attack på Kattis Ahlström. /.../ Han hade kunnat ge sig på SVT:s chefer eller strukturer. Istället väljer han att hoppa på Kattis ålder, hårfärg, kön och person.

Hon menar också att de "sexistiska om-dömen" Guillou har fällt inte mildras av att han själv kallar sig feminist, och frågar sig om inte detta utspel är under Guillous värdighet, i synnerhet i hans aktuella position som Publicistklubbens ordförande.

Den 3 maj förekommer debatten för första gången på kultursidan i *Dagens Nyheter* när Nina Björk i en krönika menar att "Guillou ställer viktiga frågor". Hon menar att de sakfrågor som Guillou egentligen ville kritisera försvann bakom personangreppen och att detta har sin förklaring i det medieklimat som Guillou ville diskutera. Björk tolkar Guillous kritik mot SVT som ett inlägg mot dagens bildfixerade skensamhälle där man "lyckas genom att se ut". I detta skensamhälle har den objektifierade kvinnan en fördel genom sitt utseende, hävdar Björk, som männen inte har. Detta innebär i förlängningen att "skensamhället" befäster traditionella köns-

roller. I och med Nina Björks inlägg får debatten en större intellektuell tyngd och ett explicit könspolitiskt perspektiv, vilket leder till att Björk i slutet av artikeln tar Guillou i försvar med argumentet:

att automatiskt avfärda hans ilska som ett utfall av något slags kvinnoskräck är att överpsykologisera vad som mycket väl kan vara en intellektuell reaktion på ett förhållande som faktiskt existerar i verkligheten.

Dagen efter skriver Britta Svensson en krönika i *Expressen* med rubriken "Manliga klimakteriet har fått ett ansikte". Genom att använda samma retoriska grepp och föra debatten på samma personnivå som Guillou och andra manliga skribenter, vänder hon debatten mot dem:

De är mitt i det nu. Oj vad jobbigt de har det. Blodet vallar, svetten rinner, humöret är uselt. Visst gör det ont när knoppar brister. Men lika ont när kronbladen ramplar av. Det manliga klimakteriet har plötsligt fått ett ansikte, genom Göran 55, Jan 56, Siewert 61, och Bosse 63. Det är inget att skoja om. Det är blodigt allvar.

Samtidigt återvänder hon till den ursprungliga sakfrågan som handlade om SVT och ledningens programpolitiska prioriteringar. Hon menar att SVT inte har prioriterat fel utan genomgått en nödvändig förnyelse, liksom alla företag måste göra. Hon avslutar krönikan med att citera Åke Strømmer i *Expressen* (15 januari):

Tänk tanken en enda gång, Siewert Öholm, att Kattis Ahlström kan vara lika begåvad som du!

Samma dag får Kattis Ahlström ”tala ut” i *Aftonbladet*. Artikeln återger Guillous kritik och citerar Bo Holmström som dagen innan i *Aftonbladet* uttryckt en viss tveksamhet till Ahlström, eftersom ”hon saknar erfarenhet av samhällsjournalistik”. Kattis Ahlström beskriver det som ”illojalt” av Holmström att ”uttala sig om en kollega offentligt på det sättet”, istället för att diskutera saken ansikte mot ansikte. ”Han har uppmuntrat mig. Jag tycker att det är ett enormt märkligt beteende.” På den direkta frågan ”hur hon har mått” under den här tiden, svarar Ahlström: ”det behåller jag för mig själv”.

Denna dag, den 4 maj, skriver Kattis Ahlström även en egen artikel i *Expressen* om ”föryngringens villkor”, försedd med rubriken ”Kattis Ahlström om den hormonstinna debatten”. Enligt Ahlström handlar debatten egentligen inte om henne själv, utan om SVT och en äldre generation som eventuellt håller på att förlora ideologiskt fotfäste, och om en ambition att sudda ut gränserna mellan nöje, samhälle och kultur. Hon vill inte ge sig in i ”pseudodebatter med dinosaurier (dinosaurier i bemärkelsen störst, äldst och farligast)”, men tar här fasta på den ursprungliga sakfrågan, ur motsatt perspektiv jämfört med Guillou. Ahlström kritiserar det faktum att journalistkolleger använder medierna som plattform för diskussioner som egentligen borde föras internt. Den mer princi-

piella kritik hon formulerar rör enkelspårigheten i synen på dagens samhällsjournalistik, när det gäller form och tilltal. Hon ställer också frågan: Är det bara män som får vara gränsoverskridare, i bemärkelsen att röra sig mellan nöjesprogram och nyhetsjournalistik? I artikeln lyser personangreppen bokstavligen med sin frånvaro. Det enda undantaget finns i sista meningen, där Ahlström beskriver Guillou som ”taskig”.

I *Aftonbladet* den 5 maj reagerar Bo Holmström på Britta Svenssons artikel, och ger sig in i debatten. Han menar att den pågående debatten blir ”allt konstigare”, och försöker återvända till den ursprungliga sakfrågan. Enligt Holmström handlar det inte om ”gubbjävlar” och ”bimbos” utan om att SVT:s ledning har valt fel programledare till *Uppdrag: Granskning*, och av fel skäl. Felet med Kattis Ahlström är inte att hon är ung och söt kvinna, utan att hon inte har tillräckligt mycket erfarenhet av samhällsjournalistik och därför saknar trovärdighet, något som är helt avgörande när det gäller att få en stor trogen publik till samhällsprogrammen. Holmström ger exempel på andra kvinnor som hade passat bättre, som både är unga, söta, har erfarenhet och trovärdighet när det gäller samhällsjournalistik, t.ex. Kicki Hultin och Marika Griesel.

Samma dag och i samma tidning har också Siewert Öholm fått tillfälle att uttala sig. Även han inleder med att hävda att det som pågår är:

en pseudodebatt, om gubbar, bimbos, klimakterier och feminism. Debatt diagnosen

ser närmast ut att vara något åt "galna feministjukan". Symtomen är i alla fall totalt utslagna hjärnfunktioner hos dem som ser en man över 55 yttra sig eller delta i debatten om SVT.

Enligt Öholm förs debatten av "kvinnliga gaphalsar", och han kritiserar framför allt Britta Svenssons analys, som enligt Öholm inte är något annat än "vulgär och tanklös åldersfascism, med rekyll mot sina egna medsystrar." Att hon stöttar sig på "ett opportunistiskt citat från en fjantig kryptofeminist som Åke Strömmer" gör inte analysen bättre. Därpå återknyter han till sakfrågan, som enligt honom är att SVT de tre sista åren har nedmonterat sin public service-verksamhet, framför allt på regional nivå (läs i Örebro). Öholm formulerar sedan hård kritik mot SVT:s före detta programdirektör Mikael Olsson och SVT:s vd Maria Curman, som "med kosmetiska designförändringar och medveten ålderspolitik har förvandlat SVT till en lång rad av färgmässigt och käckt blinkande förlängda barnprogram". Enligt Öholm kommer det snart inte att finnas någon public service-TV kvar, om Curman och SVT-ledningen får hållas. Det är detta debatten borde handla om, menar Öholm, som också tycker att Svensson och de andra "feministtuttolkarna" sätter demokratin ur spel med sin pseudodebatt.

Linna Johansson skriver en ledarartikel i *Expressen* den 5 maj, där hon pekar på det orättvisa i att män och deras kompetens aldrig ifrågasätts, samtidigt som kvinnor reduceras till "kropp och yta,

röda läppar och eyeliners". Hon berör inte den ursprungliga sakfrågan, men går på jakt efter männen i TV som slipper påhopp från Guillou. "De talar alla med bestämd röst, bär kostym och är äldre, men frågan är om de är smartare, bättre och mer kompetenta", säger Johansson. Enligt henne representerar inte heller de något annat än en "look". Hon exemplifierar:

I "Vem vill bli miljonär" ställer Bengt Magnusson frågor som "vad är en Ferrari?" och fortsätter sedan "är det en gitarr?". Det är knappast intelligent.

Johansson menar att en kvinna som "har fräckheten att sätta på sig den Viktiga kostymen" och tar befälet över SVT:s enda samhällsprogram automatiskt utlöser en typ av kritik som män slipper undan, en kritik som inriktar sig på "för mycket utseende".

Gert Malmberg påpekar i *Göteborgs Posten* den 6 maj, att en av de få som reagerat någorlunda sansat på debatten och insett att det finns viktiga frågor att diskutera i sammanhanget är Kattis Ahlström. Malmberg menar att "Bo Holmström gör ett misstag om han tror att någon kommer att sakna honom i SVT". Under årens lopp har många andra slutat på SVT för att arbeta på kommersiella kanaler med en högre lön. Malmberg avslutar:

Vem minns inte Arne Hegerfors eller Harald Treutiger? Eller rättare sagt: vem minns dem?

Nerikes Allehanda har samma dag en artikel med citatrubriken ”Det råder en fascistoid ungdomsfixering”. Artikeln refererar ett seminarium där Siewert Öholm och Mikael Olsson möttes. Öholm hävdar här att SVT har lyssnat för mycket på konsulter utan journalistisk erfarenhet. ”Det jag önskar är att producentmakten ska återupprättas”, säger Öholm, samtidigt som han poängterar att han och Mikael Olsson respekterar varandra som människor. Artikeln avslutas med att Öholm återigen kommenterar Britta Svenssons artikel, som får klä skott för att ha ”förstört debatten genom att vara osaklig”. Med en ogenomtränglig logik upprepar Öholm att Svensson ”genom att tala om manligt klimakterium visar förakt för andra kvinnor”.

Tredje veckan

Den 8 maj skriver Sigrid Combüchen i *Expressen* en artikel rubricerad ”Bimbo på hal is”, där hon går igenom olika definitioner av bimbobegreppet och ger olika exempel på kvinnor som fått detta epitet och män som inte fått det. Hon påpekar sedan att utstrålning alltid har varit ett ojämnt och oberäkneligt kriterium för framgång inom alla möjliga yrkesområden, och att detta gäller både kvinnor och män.

I *Aftonbladet/Kvinna* tycker sig Cristina Vallgren spåra en trend som krönikören Lasse Anrell får beskriva som ”könskrigsläge”. Göran Skytte har tidigare angripit *Expressens* krönikör Linda Skugge, vilket fick Lisa Marklund att kalla Skytte

för ”fascist”. *Aftonbladets* Fredrik Virtanen försvarade Skytte med orden ”om de unga feministerna ska vara så känsliga är det meningslöst att föra en debatt.” Avslutningsvis repriseras konflikten mellan Guillou och Ahlström och båda får uttala sig igen. Här ger Guillou en ny definition av vad debatten handlat om: ”Bimbofiering betyder idiotisk med inslag av sex.” Kattis Ahlström ”vill inte slå tillbaka”. Den sista som yttrar sig är medieforskaren och feministen Hillevi Ganetz som ser ett mönster och är övertygad om att det kommer fler bråk mellan äldre män och unga kvinnor i branschen: ”Att bli förbisprungen av en yngre är jobbigt, men att bli förbisprungen av en ung tjej är det värsta som kan hända”.

I *Helsingborgs Dagblad* den 9 maj skriver Lars Westerberg att den debatt som förs ”mellan gubbar och unga feminist” baserar sig på ett missförstånd. Missförståndet är att Göran Skyttes kritik mot Linda Skugge och Jan Guillous kritik mot Kattis Ahlström tolkas som symptom på en trend. Westerberg hävdar att det inte finns någon trend och återvänder istället till den ursprungliga sakfrågan. Han menar att de kommersiella TV-kanalerna är trendsättare för hela journalistiken, som han uttrycker det:

Kort och gott, unga snygga tjejer gör sig bättre i rutan än gamla, tråkiga gubbar. För att inte tala om gamla tråkiga tanter, men de har ju å andra sidan aldrig haft någon chans. Den som beskriver detta som en seger för feminismen är en smula korkad.

Enligt Westerberg är logiken bakom detta obönhörlig: ”alla gubbar som tittar på TV vill se unga, söta tjejer vilket gör att det blir lönsamt att visa dem.” Ur ett publikperspektiv är detta det motsatta argumentet i jämförelse med Holmström, som med bestämdhet hävdade att tittarna ”föredrar gubbar före bimbos” i TV-rutan. Westerberg avslutar tankegången: ”Det är manschauvinismen som gör att kvinnorna dominerar i TV.”

Samma dag tar Moa Matthis i *Dagens Nyheter* upp debatten med kollegan Nina Björk. Hon menar att såväl Björk som Guillou utgår från en förenklad och konservativ könsdikotomi där kvinnor förknippas med utseende och yta medan männen förknippas med handling och djup, vilket leder till fel slutsatser. Matthis diskuterar också den ursprungliga sakfrågan som hon menar ”är värd ett bättre öde”. Till skillnad från Guillou ser Matthis inte utvecklingen inom public service-TV som ett tecken på förfall utan som ett utrymme för förnyelse.

Två dagar senare svarar Nina Björk i ett inlägg med rubriken ”Kvinnlig modernitet en fråga om yta”. Härmed blir debatten mer abstrakt teoretisk och handlar om könsroller i det moderna samhället. Björks artikel utmynnar i en samhällskritik byggd på en hypotes om ”ett slags samhällets feminisering” som innebär att de värderingar som har skapat den traditionella kvinnliga könsrollen, med utseendefixering etc., breder ut sig i samhället generellt. Enligt Björk är det detta vi ser i TV-rutan.

Samma dag och i samma tidning replicherar Moa Matthis genom att förstär-

ka debattens filosofiska karaktär och höja abstraktionsnivån ytterligare. Hon skriver inledningsvis att:

Det är trevligt när pajkastningen om ”bimbos” kontra ”gubbjävlar” i TV-rutan förvandlas till ett lärorikt samtal om kön och modernitet.

Det enda hon skriver om TV är att debattprogrammen inte på länge har präglats av den fördjupning eller analys som Guillou med flera hävdar har urholkats i samband med Kattis Ahlström: ”Självgodhet och munläder bör inte förväxlas med kunskap och självständighet”.

Den 11 maj gör författarinnan Kerstin Ekman ett inlägg i *Expressen*, där hon raljerar över debattens nivå och proportioner med orden: ”Det är som ur en barnbok.” I Ekmans ögon är den pågående debatten inte värd att kallas feministisk kulturdebatt, eftersom den inte handlar om allvarliga saker av typen kvinnomisshandel.

Detta inlägg, liksom Sigrid Combüchens ett par dagar tidigare, adresseras av Ulrika Milles i *Dagens Nyheter* den 12 maj, i en artikel med rubriken ”Fråga aldrig en dam om hennes ålder. Instruktion i konsten att ta ner en debatt”. Milles hävdar här att både Combüchen och Ekman angriper yngre feminister ”enligt mönstret: hur kan du skriva om anorexi när det finns talibaner?”. Hon påpekar också att det naturligtvis alltid finns mera ”akuta” problem att diskutera än ”ideologi, metafysik, identitet och sken”, men att detta inte får överskugga betydelsen av att lyfta fram ideologiska frå-

gor i kulturdebatten. Att på detta sätt reducera hela sakens proportioner och till och med jämställa den intellektuella frågan i debatten med den anhopning av personangrepp som enligt Milles blivit "en parlör för svin där ett genuint problem förenklas intill utplåning och hela mediefabriken hänger på", är i hennes ögon en osolidarisk handling, ett svek mot feministiska mål.

Fjärde veckan

Den 15 maj skriver Sigrid Combüchen ett kort DN-inlägg i debatten som numera har stickordet "könsbilder". Hon svarar på tidigare kritik från Ulrika Milles och passar på att kritisera Björks och Matthis serie av könsfilosofiska inlägg för "denna interna kontradans av övervägande reverenser och ärebetygelser - som lika internt kallas förhöjd och fördjupad debatt".

I anslutning till Combüchens inlägg anklagar Ulrika Milles henne för att uppvisa "den gamla vanliga irritationen mot kvinnliga intellektuella". Både public service-TV och Kattis Ahlström har härmed försvunnit från debattens agenda.

Femte veckan

Avslutningsvis skriver Ulrika Kärnborg en krönika i *Dagens Nyheter* den 23 maj med anledning av Publicistklubbens extrainsatta debatt om "televisionen och dess bimbos" kvällen före. Hon inleder

med att referera till "den kände manschauvinisten August Strindberg" och hans drömmar om den lyckliga forntiden där kvinnan och mannen arbetade jämlikt sida vid sida i jordbruket. Krönikan behandlar sedan förhållandet mellan historien och nuet, där hon förfäktar ett utvecklingsoptimistiskt perspektiv till skillnad från såväl Strindberg och Guillou som Björk. Med en tveklöst komplimang till Kattis Ahlström, ser Kärnborg ett framsteg i "att även måttligt lämpade kvinnor kan göra karriär...medelmåttiga gossar tycks ju myllra fram överallt." Med Simone de Beauvoir som referens, skriver Kärnborg att det är när kvinnor förnekas att handla - inte för att de är snygga att titta på - som de förvandlas till objekt. Hon avslutar med att ta ett aktuellt exempel och återknyter därmed i debattens slutskede till den ursprungliga sakfrågan men ur ett helt nytt perspektiv. Problemet med dagens mediasamhälle är att:

kvinnor som uppenbarligen agerar subjekt kritiserar så skoningslöst och orättvist, varpå de motas tillbaka till objektsfällan. Titta bara på den offentligt förnedrade Maria Curman. Det om något bör kallas objektivering.

Sammanfattning

En första analys och beskrivning av debatten ger vid handen att det är fråga om en synnerligen heterogen debatt, där sak- och personfrågor diskuteras om vartannat och där infallsvinklarna tycks

vara lika många som debattdeltagarna. Detta är dock en skenbar splittring på ytan. Den spretiga debatten följer i själva verket ett mindre antal teman och en viss dramaturgi.

Vad beträffar debattens tematiska struktur, behandlar Guillous första krönika såväl temat SVT:s förändring och den journalistiska trovärdighetens grunder som "problemet" med unga kvinnor som programledare i "seriösa" TV-program. Det är också dessa teman som dominerar debattens första vecka, samtidigt som kritik mot Guillou tillkommer - ett tema som Guillou för övrigt själv tar upp i sin andra krönika och raljerar över. Den andra debattveckan fortsätter med kritik mot Guillou, samtidigt som ett könspolitiskt tema etableras, där även en mediekritisk dimension explicit görs. Också ett tema om lojalitet dyker upp, men försvinner igen. Britta Svensson introducerar istället "problemet" med äldre män i samhällsdebatten, Kattis Ahlström diskuterar temat generationskonflikt samt gräns- och genreöverskridande journalistik, och Linna Johansson bidrar med en diskussion på temat män i TV som borde få kritik. Den tredje veckan tror debattdeltagarna sig hitta allmänna "trender", dels en som beskrivs som "könskrig", dels en som handlar om den kommersiella televisionens negativa inflytande. Här etableras också temat könsroller av Moa Matthis, vilket Nina Björk vinklar till ett tema om det moderna samhällets förfall.

Den fjärde veckan introducerar Sigrid Combüchen en kritik mot debattens intellektualisering (genom att avfärda

den som interna ärebetygelser). Den sista veckan bryts debattens dominerande förfallstema mot temat utvecklingsoptimism, som lanseras av Ulrika Kärnborg. Samtidigt som hon återknyter både till temat könspolitik och public service på ett konkret vis, med exemplet Maria Curman (SVT:s kvinnliga vd som avsattes av företagets styrelse på ett offentligt förnedrande sätt under våren 2001).

Dessa olika teman introduceras mot en fond av överflödande personangrepp:

Gubbdjävlar...bimboreportrar av TV4-typ... blondinersättning...gör pseudointervjuer med personligt barnspråk och små pseudo-reportage...lyfter upp sitt lilla söta pekfinger...bimbofiering...kuttersmycke...rätt vulgofeministiskt vrålande...tillmälen och citatförfalskningar...dravel och lögn...vulgariteter...den tidens bimbo...den svarte Mordängeln...gubbdjäväl...var med vid Poltava eller nåt...manschauvinistisk idiot eller anhängare av våldtäkt och snusk...förespråkare av kvinnomisshandel...den alldeles för kunnige gubbdjäveln...talar dessutom barnligt och skojar mycket om "hannarna" i naturen som enligt C ofta uppträder kortkat och manschauvinistiskt...fuskare...titarna är idioter...gör låtsasintervjuer, pratar barnspråk och är en del av ett "bimbofierat" SVT...skrämmande aggressiv...lågt och skamligt påhopp...vill ha raffiga programledare...en sådan där kvinna på bilkylare...bully boy...uppenbarligen kannibal...snackar skit...den svenska journalistikens Danny de Vito...räknenisse...högerextremist...inte särskilt begåvad som journalist...motbjudande...vill illa...bright men alkoholbe-

nägen...medelmätta...översittare, mobbare... lustdräper...skolgårdens skräck...mobbar offentligt med rader av fega loskor...en ynklighet...fusk...en gammal kuf...usel och saknar engagemang...har inga egentliga intressen...använder med förkärlek barnspråk... talar barnsligt och fuskar...elakt...läbbigt påhopp...gubben Guillou...ett enormt märkligt beteende...det manliga klimakteriet har plötsligt fått ett ansikte...tycker inte att de platsar riktigt bland pitbullpojckarna längre...taskig...dinosaurier...unga kvinnor med söta fingrar...kvinnliga gaphalsar...pseudo-debatt...vulgär och tanklös åldersfascism... fjantig kryptofeminist...tycks inte ha sett vanligt folk mer än på bild...gör sig själv till martyr...bimbojägare...alla dessa så kallade feminister...sur för att han inte får extra knäcka hur som helst...gör ett misstag om han tror att någon kommer att sakna honom i SVT...förstör debatten genom att vara osaklig...visar förakt för andra kvinnor...grötmyndiga debattledare...denne man är själv ett symptom...hela deras uppenbarelse signalerar tvärsäkerhet...gubbar...manligt översitteri...gubbangrepp...vulgära unga feminister...självgodhet och munläder...den kände manschauvinisten...måttligt lämpade kvinnor...medelmåttiga gossar...bidrar till TV:s bimbofiering...ett språk som är mer macho och råare än någonsin tidigare...för diskussionen på en så låg nivå...klär in kritiken i en nedsättande och sexuell språkdräkt...

Även om denna anhopning av invektiv naturligtvis utgör en renodling av själva pajkastningsmomentet, och på så sätt ger en förgrovd beskrivning av debatten i dess helhet, visar sammanställningen på det höga tonläge och den överdrivna retorik som framför allt präglar den tidiga debatten.

Analysen visar också att debatten följer en viss dramaturgi, som kan skildras i tre faser. I den första fasen introducerar Guillous krönika i *Journalisten* en sakfråga av allmänt intresse, om public service och krisen inom SVT. Denna sakfråga konkretiseras och personifieras genom hans utfall mot Kattis Ahlström. I en andra fas personifieras debatten ytterligare och personangreppen dominerar de följande veckorna, till största delen i kvällspressen. I en tredje fas leder utvecklingen bort från de överflödande personangreppen och över till en annan sakfråga av allmänt intresse, om modernitet, skensamhälle och könspolitik. Under denna fas dominerar *Dagens Nyheter*. Det är också påfallande att de manliga debattörerna tystnar i debattens sista fas. Sammantaget har debatten nästan lika många manliga (14) som kvinnliga (13) deltagare, men det är männen som dominerar i debattens första fas och kvinnorna som dominerar i dess sista.

Debattens superteman

De sjuutton teman som utkristalliserats ur analysen av debattens manifesta nivå, kan i sin tur sammanföras i ett antal mer övergripande och innehållsmässigt generella superteman:

Public service
Genus
Offentlighet
Medier om medier
Modernitet

Dessa superteman överlappar varandra, kuggar i varandra och ger varandra nya betydelsenyanser i ett system där allting hänger ihop. Public service och medier om medier är de två superteman som utgör debattens innehåll och skapar dess form (den ursprungliga sakfrågan respektive mediedebatten *per se*). Därmed kan resterande superteman – genus, offentlighet, modernitet – betraktas som infallsvinklar/perspektiv på dessa. Trots att dessa superteman i sig själva inte är hierarkiskt relaterade till varandra är det således möjligt att göra en rangordning av debattens teman i analytiskt syfte. Det är emellertid viktigt att framhålla att det inte bara är fråga om analytiska distinktioner, utan också en beskrivning av faktiska sakförhållanden: det är i medierna offentligheten utspelar sig, det är där genusföreställningar kon-

strueras och upplevelsen av det moderna (re-)produceras.

Samtliga superteman har traditionellt sett byggt på tydliga dikotomiseringar och starka gränsdragningar. Genusteorier utgår ifrån föreställningen om kvinnligt/manligt som varandras grundmurade motpoler; offentlighetsidén förutsätter upprätthållandet av gränserna mellan privat/offentligt som en distinktionsmekanism för att definiera frågor av allmänintresse i ett demokratiskt samhälle; tanken om moderniteten som potentiellt samhällsomvälvande vilar på dikotomin tradition/förnyelse – ett i verklig mening modernt samhälle är beroende av solida traditioner och värdehierarkier som ständigt bryts ned bara för att byggas upp i annan form.

Public service

Public service-begreppet används nästan alltid som referens till stabila värderingar och prioriteringar, samtidigt som begreppet egentligen inte har någon stabil betydelse utan är utpräglat föränderligt. Detta ger begreppet en dubbelhet: å ena sidan är det resultatet av en kontinuerlig tolkningsprocess, å andra sidan används det som argument för stabila

betydelser (jfr. Syvertsen 1990, Ytreberg & Orgeret 1997).

En viktig anledning till att denna stabilitet faktiskt kan hävdas är de skarpa, normativa gränsdragningar som definierat public service-TV, dels på det kulturella området, där t.ex. gränsen mellan finkultur och populärkultur värnats, dels på det journalistiska området, där traditionella samhällsjournalistiska ideal, som bygger på en skarp gränsdragning mellan information och underhållning, varit bestämmande. Till traditionen hör också en producent- och avsändarorientering, snarare än en publik- mottagarorientering, något som till stor del hänger samman med den särställning public service-televisionen länge har haft i kraft av sitt monopol. Dessa gränsdragningar har i själva verket givit public service-TV dess existensberättigande under lång tid. De senaste femton åren har SVT utsatts för allt hårdare konkurrens och på olika sätt försökt ersätta denna monopolmentalitet med ett konkurrenständande – något som ständigt stöter på patrull, framför allt från utomstående bedömare, t.ex. politiker och (kultur-)journalister. Varje försök till förändring som i någon mening överskrider de traditionella gränsdragningarna uppfattas här som hot mot hela public service-idén (jfr. Edin 2000).

I detta sammanhang intar Guillou en ärkekonserverativ position i debatten, som försvarare av de traditionella public service-ideal som härstammar från en svunnen tid och förutsätter kommunikationsvillkor som inte längre existerar: ett offentligt, välreglerat mediasystem

med den statskontrollerade televisionen i centrum (för övrigt det system där Guillou själv gjorde sin journalistkarriär och blev en ansedd mediepersonlighet). Guillous kritik blottar också en djupare liggande bevekelsegrund för dessa traditionella ideal, nämligen att upprätthålla den manliga dominansen.

Problemet med Kattis Ahlström är inte bara att hon är kvinna, utan att hon anses hota de i public service-sammanhang oerhört värdeladdade gränserna mellan underhållning och samhällsjournalistik, samt mellan kommersiell och icke-kommersiell TV. Hennes tidigare arbete med underhållning, både inom SVT (*Schlagerfestivalen*) och i den kommersiella kanalen TV3 (*Den stora klassfesten*), är särskilt stigmatiserande i detta sammanhang, liksom förmodligen hennes förflutna som programledare för barn- och ungdomsprogram. Kattis Ahlström är dessutom ett problem därför att hon befinner sig för högt upp och för långt fram i den manliga enklav som samhällsjournalistiken utgör, framför allt i public service-TV. Detta uttrycks explicit av Ahlströms kollega i programmet *Uppdrag: Granskning*, Bo Holmström (*Expressen* 5/5):

Kattis Ahlström känner jag som en klok kvinna, duktig i rutan och med en ambition att börja jobba med mer seriösa ämnen än tidigare. Och det är ju hedervärt. Frågan är om det var så klokt att låta henne börja högst upp, längst fram.

Varken Guillou eller Holmström motiverar sitt missnöje med Ahlström med

rent journalistiska ideal, utan istället säger de sig föra fram tittarnas missnöje med situationen – de tittare som ”sviker” *Uppdrag: Granskning* därför att de antas vilja se äldre erfarna män i fronten för samhällsprogrammen. När en kvinna kommer in i sådana sammanhang blir följden, enligt Guillou ”närmast självklart halverade tittarsiffror” (*Journalisten* 24/4). Följden blir också, enligt honom, att det som sägs i allvarligt menade reportage förlorar sin trovärdighet på grund av att det står en kvinna i rutan och ”utstrålar”.

Genus

Liesbet van Zoonen (1994:49ff) beskriver med hjälp av begreppet ”gendered professionalism” den konflikt som uppstår mellan yrkesroll och könsroll (kvinno- roll) inom journalistik och andra medier yrken. Journalistikens professionella ideal är tydligt modellerade på manliga normer, som så att säga gillrar en fälla för de kvinnor som inträder i professionen. Problematiken kan reduceras till en fråga om prioriterad identifikation: den kvinnliga journalist som helt och fullt går in i idealjournalistens yrkesroll framstår som (och blir beskylld för att vara) okvinnlig, ”ingen riktig kvinna” (ex. Barbro Alving), medan den kvinnliga journalist som prioriterar sina plikter mot barn, familj och hem inte lever upp till bilden av en professionell yrkeskvinna som sätter de journalistiska idealen före allting annat. Samtidigt är det så att vissa medier och ämnesområden domi-

neras av kvinnor (jfr. Kleberg 1999), vilket automatiskt ger dessa en lägre status. Den kortsiktiga fördelen med en sådan könssegregering är att könsidentiteterna inte hotas på samma sätt i dessa enkla- ver, men i ett vidare perspektiv innebär segregeringen att kvinnor systematiskt underordnas män och alltid befinner sig lägre ner i hierarkin.

Förhållandet mellan könen utgör ett tydligt exempel på de olika system av dominans och underordning som enligt Bourdieu kännetecknar alla samhälls- bildningar och sociala ”fält”. Den manliga dominansen bibehålls genom vad Bourdieu (1999:11) kallar ”symboliskt våld”, det vill säga:

ett mildt, omärkligt våld som offren inte ser och som huvudsakligen utövas på rent symbolisk väg, via kommunikation och kunskap, eller, närmare bestämt, via misskännande, erkännande och i extremfallet känslor.

Det symboliska våldet är inte unikt för förhållandet mellan män och kvinnor, utan fungerar som en generell dominans- och maktstrategi i alla situationer där de dominerande har behov av att befästa sin makt över de dominerade. Misskännandets princip är både destruktiv och självdestruktiv, menar Bourdieu, eftersom tänkandets ”neutrala” kategorier (de kognitiva strukturerna) i själva verket är konstruerade utifrån de dominerandes perspektiv. Det misskännande som riktas mot de dominerade accepteras således också av dem själva; de internaliserar de dominerandes

misskännanden, godtar dem som verklighetsbeskrivningar och hamnar därmed i situationer där de till slut knappast kan göra annat än att bevisa riktigheten i dem (en destruktiv självuppfyllande profetia).

Jan Guillous kritik mot Kattis Ahlström är ett uppenbart misskännande både av hennes person och av hennes kompetens, ett skolexempel på symboliskt våld genom offentlig kommunikation. Detta första misskännande följs av flera enligt samma mönster (män misskänner kvinnor). När mönstret sedan inverteras (kvinnor misskänner män) framträder ändå en tydlig skillnad: kvinnor går inte till direkta personangrepp i tillnärmelsevis lika hög grad som männen, trots att de manliga skribenterna upprepar som ett mantra att de vill diskutera sakfrågor. I själva verket är det kvinnorna som i större utsträckning diskuterar sakfrågor, och männen som går till personangrepp.

Personangreppens struktur och fördelning

Direkta angrepp:

Män 44 (de etablerade och äldre)
Kvinnor 25 (främst de etablerade och äldre)

Summa: 69 st.

Indirekta angrepp (citat fr. tidigare artiklar, interjucitat):

Män: 45 (de mindre etablerade och yngre)
Kvinnor: 22 (de mindre etablerade och yngre)

Summa: 67 st.

Offentlighet

Medierna fungerar som offentlig arena för samhällsdebatt, en "buffertzon" mellan makten och medborgarna, och har därmed en viktig demokratisk funktion. I Jürgen Habermas ursprungliga teori om den borgerliga offentligheten (1964/1988) problematiseras inte innebörden i denna demokratiuppfattning vidare. Offentlighetsteorin har således kritiserats för en brist på såväl klass- som genusperspektiv (se t.ex. Thompson 1993). Enligt Nancy Fraser (1993) måste standarduppfattningen om offentligheten revideras, eftersom kategorierna offentligt/privat är flertydiga, omtvistade och inte självklart främjar demokratin. Den traditionella uppfattningen om offentligheten som en manlig domän och det privata som kvinnans sfär gynnar mäns rätt att offentligt förolämpa varje kvinna som angriper detta manliga revir, antingen genom att ifrågasätta det eller genom att beträda det. I offentligheten blir kvinnorna kränkta som privatpersoner, medan män kritiseras i sin egen skap av offentliga personer och därmed inte kränks på samma sätt. Enligt Fraser blir resultatet att varje "utmanande" kvinna i realiteten uppmanas att välja mellan att utsätta sig för privat kränkning i tysthet eller högljudd diskursiv kränkning offentligt (en annan formulering av det symboliska våldet).

I detta avseende är "bimbo-debatten" inte entydig: kritiken mot Ahlström rör både hennes privata och hennes offentliga person, även om man kan anta att hennes inträde på den offentliga are-

nan som programledare för SVT:s enda samhällsprogram har utlöst en del av de upprörda reaktionerna. I debatten finns dock några försök att vända på den dominerande könshierarkin och offentligt utsätta män för personligen kränkande behandling. Britta Svensson lyckas genom strategin att vända männens retorik mot dem själva släppa loss en kaskad av upprörda känslor, medan Linna Johanssons kritik inte bemöts. Även Staffan Heimersson och Gert Malmberg går till direkta personangrepp mot namngivna manliga kollegor.

Värt att påpeka är också det faktum att när kvinnorna (på DN:s kultursida) går in och intellektualiserar debatten, lämnar de manliga deltagarna arenan. I slutändan betyder detta att kvinnor tillåts att agera i offentligheten, men då i en form av inhägnad offentlighet, där samtalen över könsgrensarna lyser med sin frånvaro. I ett ständigt försök att marginalisera dem som utmanar de dominerandes makt hänvisas de till motoffentligheter, uteslutna ur den "riktiga" offentligheten. Ett tydligt exempel på detta är Siewert Öholms avfärdande av Åke Strömmer som en "fjantig kryptofeminist", sedan denne i en artikel försökt ta Ahlströms parti med orden:

Tänk tanken en enda gång, Siewert Öholm, att Kattis Ahlström kan vara lika begävad som du!

Medier om medier

Dagens offentlighet är medial och har i

ökad utsträckning kommersialiserats, i takt med att nya kommersiella medier introducerats. Man kan faktiskt påstå att själva offentlighetstanken utvecklats till en "affärsidé" - t.ex. i amerikanska mediefenomen som Jerry Springer och Ricki Lake, där olika ämnen och pseudo-ämnen oavbrutet diskuteras, utan urskiljning. Här tycks pratet vara själva poängen, något som också Ekecrantz (1996:293) har noterat. Samtidigt illustrerar detta den inbyggda konflikt i offentlighetsteorin som Craig Calhoun (1992) beskriver som en motsättning mellan "quantity of participation and quality of discourse": ju fler som deltar i det offentliga samtalet, desto lägre blir kvaliteten på argumenten och diskussionen (jfr. Widestedt 2001). För att gallra bland de talande subjekten föredrar journalisterna att hålla nere antalet utomstående och istället föra de offentliga diskussionerna med varandra. Detta självbespeglade medieprat är inte bara ett effektivt sätt att fånga publikens uppmärksamhet, utan också något som har sin motsvarighet i faktiska personlighetsdrag hos enskilda journalister, som många gånger tycks drivna av ett narcissistiskt begär att synas, höras, framhävas och tala om sig själva.

Den store narcissisten i vår debatt är utan tvekan Jan Guillou. Hans stående krönika i *Aftonbladet* beledsagas av en bild-byline där Guillou är kapad i midjehöjd, med oproportionerligt litet huvud och närmast abnormt stora och muskulösa armar, som är frilagda så att de spränger ramarna för bildrutan. Kompositionen av bilden konnoterar den arm-

starke seriefiguren Karl-Alfred (Popeye) – det är bara pipan och tatueringen som fattas. Det narcissistiska draget är som mest utpräglat i den tidigare citerade krönika där Guillou på ett förtjust sätt spelar martyr genom att återge alla invektiv som riktats mot honom från olika håll, företrädesvis i medierna och i synnerhet hans ”egen” tidning *Aftonbladet*.

Nina Björk och Moa Matthis uppvisar en narcissism som tar sig andra uttryck: de speglar sig i sig själva och varandra genom att driva de intellektuella abstraktionerna mot allt mer svindlande höjder (något som Sigrid Combüchen för övrigt uppmärksammar och raljerar över).

En person som helt tycks sakna narcissistisk drivkraft är Kattis Ahlström, som är sparsmakad med kommentarer och inlägg i debatten, vare sig går till motattack eller personangrepp och poängterar att hon aldrig haft behov av att synas utan tvärtom tycker att det kan vara jobbigt. Paradoxalt nog är det Guillou som beskyller Ahlström för att vara självupptagen och alltför intresserad av att synas och ”utstråla” i rutan. Han hävdar till och med att den föraktliga tendens som han identifierar i dagens medieklimat kan reduceras till detta överdrivna intresse av att synas:

Detta är bimbofieringen. Så fort man tror att man själv är det viktiga, blir det trams och lek.

Guillous formulering återknyter till den problematiska gränsdragning mellan den offentliga och den privata sfären som John Fiske (1992) betraktar som av-

görande för modern populär- eller tabloidjournalistik. Enligt Fiske hämtar populärjournalistiken sitt nyhetsinnehåll just från det område som befinner sig i skärningspunkten mellan offentlighet och privatliv, vilket tillmötesgår publikens behov av kittlande och spännande berättelser, där sanningshalten är av underordnad betydelse. Populärjournalistikens speciella dynamik uppstår på grund av detta medvetna ignoreraande av gränser – på samma sätt som gränsen mellan privat och offentligt ständigt överträds och suddas ut, utmanar populärjournalistiken också gränserna mellan nyheter och underhållning, mellan fakta och fiktion. Pressens (framför allt kvällstidningarnas) konstruktion och presentation av bimbodebatten utnyttjar i hög grad sådana gränsöverskridanden, vilket föranleder flera skribenter att ifrågasätta debattens relevans, dvs. dess nyhetsvärde, och uttrycka sin osäkerhet inför vilket ämne det egentligen är som debatteras. Kvällspressens fokus på personangreppen, i artiklar som undantagslöst illustreras med porträttfotografier på de inblandade, iscensätter debatten som en följetong, en dokusåpa med idel kända ansikten bland huvudpersonerna. Varje medialt utspel i debatten driver dokusåpans handling och intrigspelet ett steg vidare, och därmed utsuddas gränsen också mellan medierna och verkligheten.

Modernitet

Moderniteten vilar på dikotomin tradi-

tion/förnyelse: ett i verklig mening modernt samhälle är beroende av solida traditioner och värdehierarkier som ständigt bryts ned bara för att byggas upp i annan form. De moderniseringsprocesser som förändrade samhället på en övergripande nivå genom homogenisering och kollektivisering av samhället och kulturen, skapade en solid tradition där framför allt de nationella medierna hade en central funktion som bärare av värdehierarkier. Samma moderniseringsprocesser har i senare skeden gett upphov till diversifiering och individualisering. Detta har tagit sig flera olika uttryck. Utifrån ett kulturellt perspektiv har till exempel den enhetskultur som tidigare var samhällets nav ersatts av mångkultur, och en nedbrytning av traditionella skillnader inom den kulturella sfären blivit en central aspekt av utvecklingen. Distinktionen mellan finkultur och populärkultur har inte upphört, men förändrats och förskjutits. Kulturformer som tidigare uppfattades som låga har blivit mer legitima. I denna utveckling har särskilt de moderna bildmedierna (film, reklam, TV) utmanat gängse föreställningar om gränsdragningen mellan konst och verklighet. Enligt den franske socialfilosofen Jean Baudrillard befinner vi oss i en "hyperverklighet" (1983:148), det vill säga en estetiserad verklighet där man aldrig kan vara säker på om man lever det verkliga livet eller bara är med i den senaste dokusåpan.

Ett vanligt sätt att betrakta utvecklingen, som också återfinns i debatten, är att se den som ett förfall. Detta superte-

ma etableras i ett sent skede i debatten och förs fram av Nina Björk i hennes läsning av Guillous debattinlägg, när hon talar kritiskt om "bildens tidsålder" och "skensamhället" där kvinnan - "det traditionella objektet som så ofta har tvingats bygga upp sin subjektivitet och sitt värde på sin 'look'" - har en fördel. Redan i Guillous begrepp "bimbofiering" ligger dock en implicit förfallstanke, även om han inte själv utvecklar den till att gälla något mer än SVT:s aktuella situation. Gemensamt för de manliga, högröstade debattdeltagarna är att deras resonemang, implicit eller explicit, präglas av denna utvecklingspessimism - allt var bättre förr. Delvis motsatt ståndpunkt intas av Moa Matthis när hon framkastar tanken att public service-televisionens utveckling inte behöver vara "ett tecken på förfall", medan hon i en senare artikel instämmer i den mediekritik som Björk formulerar.

I den modernitetskritik som formuleras i debatten, finns också en rädsla för gränsöverskridanden, för estetisering och visualisering: om programledare tillåts överskrida gränsen mellan underhållning och journalistik, tappar inte bara samhällsprogrammen i trovärdighet, utan själva grunden för verklighetsuppfattningen rubbas. Bo Holmström skriver:

Möts man till att börja med av en dekor som är så elegant, att det inte vore förvånande om någon kom ut ur kulisserna och sjöng en stump, då höjs kanske ett och annat ögonbryn. Är detta ett samhällsprogram? Och sedan kommer programleda-

ren, som man ju känner igen från program där dom ju faktiskt kom ut ur kulissen och sjöng en stump.

Därmed är cirkeln sluten: att framföra modernitetskritik är oupplösligt förenat med kritik av public service-televisionens utvecklingstendenser och vice versa.

Sammanfattning

Som en mer ingående analys visar, kan debatten reduceras till ett mindre antal övergripande teman. Mellan dessa företeelser, som vi har benämnt superteman, finns tydliga samband: public service bygger inte bara på starkt normativa gränsdragningar mellan olika programkategorier, utan även på vissa genusföreställningar förknippade med dessa, där män antas stå för den sortens trovärdighet som hör samman med seriösa samhällsprogram och kvinnor för den

trovärdighet som krävs när det gäller det mindre allvarstygda stoffet. Dessa genusföreställningar återfinns och reproduceras i dagens offentlighet, som i sin tur är otänkbar utan medier och då i synnerhet televisionen. Ett explicit ansvar åligger i det avseendet public service-televisionen, det medium som uttryckligen ska fungera som ett positivt korrektiv i förhållandet till de kommersiella medierna och garantera att en viss kvalitetsnivå upprätthålls när det gäller samhällsdebatt och nyhetsjournalistik. Samtidigt präglas public service av den sortens omoderna dikotomier som utmärkte offentligheten innan den i ökad utsträckning medialiserades, varvid frågan om förnyelse och förändring ofrånkomligen reduceras till en fråga om förfall. Det är detta mönster av sammanflätade strukturer som bimbo-debattens deltagare och deras på ytan heterogena inlägg både bekräftar, kritiserar och verkar inom.

Maktkamp på det journalistiska fältet

Enligt Bourdieu präglas samhällets kulturella produktion av olika "fält" (t.ex. litteratur, filosofi och vetenskap), dvs. "strukturerade sociala rum" inom vilka det finns dominerade och dominerande, och permanenta relationer av inbördes ojämlikhet. Dessa fält är också "krafftält" i bemärkelsen skådeplatser för strider om herravälde och den interna rangordningen: inom varje fält utspelas en ständig kamp om att förändra respektive bevara styrkeförhållanden - det är härigenom fältet reproducerar sig själv (Bourdieu 2000:61).

Ett av de senaste fält som Bourdieu identifierat är journalistikens. Liksom andra fält, är journalistikens värld ett mikrokosmos med sina egna lagar som definieras dels genom sin interna logik, dels genom yttre faktorer och sin position i förhållande till andra fält. Enligt Bourdieu har det journalistiska fältet en egenhet, då det är direkt underställt det ekonomiska fältets krav, till skillnad från andra kulturella fält som har en större autonomi. Det betyder att den medielogik som till syvende och sist styr det journalistiska fältet är liktydig med den kommersiella marknadslogiken. Motorn i denna marknadslogik är de ständiga publikmätningarna, något som accelererat i takt med den ökande konkurrensen på medieområdet och den kom-

mersiella televisionens utbredning. På det journalistiska fältet, som är inriktat mot att producera något så flyktigt som nyheter, blir konkurrensen om publiken en konkurrens om att vara först med de nyaste nyheterna. Denna rytm, där journalister tvingas arbeta och tänka för stunden, befrämjar vad Bourdieu kallar för "permanent minnesförlust" (Bourdieu 2000:103). Journalistikens dolda krav, det som på en gång tynger och styr deltagarna, är den ständiga stressjakten att vara först. Resultatet blir att kritisk granskning och argumentation får stryka på foten. En "best seller-mentalitet" breder ut sig som inte bara likriktar det journalistiska stoffet utan hotar alla former av kulturproduktion med sina krav på det nyaste nya, sensationella och mest spektakulära.

Bimbodebatten är ett utmärkt exempel på att medielogiken gör det svårt att dra en skarp gräns mellan seriös information och sensationsskvaller, mellan att vara "kulturell" och "kommersiell". Samtidigt som debattdeltagarna försöker framhäva skiljelinjen genom att kritisera televisionens, samhällsprogrammens och journalistikens utveckling, har deras inlagor i debatten ett stort kommersiellt värde: de rituellt återkommande personangreppen tillfredsställer, kan man förmoda, dolda krav på sensationa-

lism och avslöjande exponering. Denna paradox, där tendenser i dagens medieklimat både kritiseras och utnyttjas, får sitt tydligaste uttryck när Jan Guillou iscensätter sin kritik genom att symboliskt lyncha kvinnliga kolleger, återge alla personliga förolämpningar han menar sig ha blivit utsatt för själv och dessutom leverera en definition av begreppet "bimbofiering" som blir en rak beskrivning av hans egen journalistpersona ("detta är bimbofieringen, så fort man tror att man själv är det viktiga"). Genom att kittla publikens förmodade böjelser för det sensationella och på samma gång initiera samhällsdebatt, tillfredsställer han den skrivande journalistikens krav på att snabbt fånga publikens uppmärksamhet (dvs. vara kommersiell) och samtidigt vara seriös.

Den manliga medielogiken

Det kan tyckas märkligt att en debatt som till och med deltagarna avfärdar, får så pass mycket utrymme i dagspressen. Men kanske döljer avfärdanden som "pseudo-debatt", och "pajkastning" det faktum att debatten faktiskt fyller en viktig funktion. "Bimbo-debatten" skapar egentligen ingen ny kunskap - den sakfråga som deltagarna upprepar sig vilja diskutera hamnar systematiskt i skymundan. De aktörer som skulle ha kunnat bemöta Guillous ursprungliga kritik och bidra till en verklig diskussion om public service-televisionens prioriteringar - SVT:s ledning - förblir osynli-

ga i debatten. Däremot fungerar debatten som skådeplats för en tävlan mellan de individuella journalisterna om den relativa styrka han eller hon förfogar över, vilket i sin tur bestämmer hans eller hennes position på det journalistiska fältet. Det som (re-)produceras är således journalistikens interna hack- och rangordning, och till syvende och sist det journalistiska fältet som sådant. Genom frekventa personangrepp och det ständiga pratet om och med varandra, tvingar debatten fram erkännanden och misskännanden inom de egna leden. Härigenom säkras det journalistiska fältets och medielogikens grundläggande "värden" - detta är debattens egentliga (och dolda) betydelse, nämligen att manifesteras fältets strukturella dominans, som är liktydig med manlig dominans över kvinnor.

Som Bourdieu (1999:73) påpekar, figurerar kvinnorna i televisionen påfallande ofta i varianter av värdinnerollen. Detta är också uppenbart när det gäller Kattis Ahlströms funktion i *Uppdrag: Granskning*, som går ut på att "leda in publiken i reportagen" och "förmedla" reportrarnas inslag. Det finns således ingenting egentligen kontroversiellt i valet av henne som programledare. Den konflikt som retar upp vissa äldre manliga journalister uppkommer istället genom en kollision mellan det prestigetyngda ämnet samhällsjournalistik och försöket att presentera det på ett prestigelöst sätt. Valet av Ahlström som programledare signalerar alltså en potentiell devalvering av samhällsjournalistikens värde, ett hot mot en manlig bastion som löper

riskan att förlora sin status genom att kvinnor intar viktiga positioner. Strategin för att mota detta är att förminska den hotande kvinnan till ett barn, som *leker* programledare och TV-journalist genom att göra "pseudointervjuer" och "små pseudoreportage" där hon "lyfter upp sitt lilla söta pekfinger" och pratar "barnspråk". Vid sidan av detta fysiska och psykiska förminskande finns strategier som slår direkt mot vissa hotande egenskaper hos kvinnan. Alla tecken på intelligens fråntas henne således genom epitetet "bimbo", som ju Guillou själv definierar som "idiotisk med inslag av sex".

Att avsluta en diskussion om journalistikens styrande mekanismer med den kommersiella logiken ger en alltför pessimistisk och samtidigt ofullständig syn på journalistisk verksamhet. Till och med den mest kommersialiserade journalistik kan ha positiva egenskaper och effekter, som emellertid tenderar att överskuggas av det symboliska förtryck som journalistiken kan sägas utöva gentemot andra former av kulturproduktion. Det verkliga hotet mot en god, demokratisk journalistik utgörs snarare av det förtryck som manliga strukturer utövar än av tabloidisering eller popularisering.

Fiske (1992) menar att den förindustriella och förinstitutionaliserade journalistiken, där mångfald och debatt värderades högre än objektivitetsideal och sanningssökande, var en i verklig mening populär (dvs. folklig) journalistik. Denna "polyfona" journalistik (jfr.

Ekecrantz & Olsson 1994) kom emellertid snabbt att disciplineras av den industriellt framställda och institutionellt homogenerade, moderna journalistiken – den som styrs av vad Fiske kallar "maktblocket". En ursprungligen diversifierad journalistik har således standardiserats och konsoliderats kring maktens uppfattningar om vad medborgarna bör veta för att kunna fullfölja sina funktioner i demokratin. Maktens värderingar är många gånger liktydiga med manliga värderingar, inte minst eftersom det av tradition är männen som har innehaft maktpositionerna. Män har mer makt än kvinnor att dra gränser mellan privat/offentligt, seriöst/trivialt, nyheter/underhållning etc. – och mer makt att överskrida dessa gränser.

När Guillou, Holmström och Öholm vänder sig emot sammanblandningen av samhällsprogram och utstrålning, eller med andra ord sammanblandningen av det Allvarliga och det Underhållande, är det alltså i själva verket maktens värden som de värnar. Det är därför viktigt att påpeka att denna debatt egentligen inte handlar om Kattis Ahlström, utan om något mycket större. Det handlar om strukturer och roller, om revir och traditioner, och i förlängningen handlar det också om en manligt definierad medievärld och medielogik – ju högre upp i mediehierarkin, desto mer bestämmande. Det är när de traditionella gränserna och reviren "hotas" inom SVT, dvs. den aktör på det journalistiska fältet som officiellt har det tyngsta ansvaret när det gäller samhällsdebatten och de demokratiska processerna, som mekanismerna

blir allra mest påtagliga. De styrande strukturer i journalistiken som kan framstå som neutrala, utgår i själva verket från en bestämd könsposition, en manlig norm. Denna till synes triviala debatt är ett övertygande exempel på det stora behovet av genusperspektiv i studier av medielogikens mekanismer.

Referenser

- Altheide, David L & Snow, Robert P (1979): *Media Logic*, London: Sage.
- Asp, Kent (1990): "Medialization, Media Logic and Mediarchy", *Nordicom Review* nr 2/1990. Göteborg: Nordicom.
- Asp, Kent (1986): *Måktiga massmedier*, Stockholm: Akademilitteratur.
- Baudrillard, Jean (1983): *Simulations*, New York: Semiotext(e).
- Bourdieu, Pierre (2000): *Om Televisionen*, Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Bourdieu, Pierre (1999): *Den manliga dominansen*, Göteborg: Daidalos.
- Calhoun, Craig (1992): *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Edin, Anna (2000): *Den föreställda publiken: programpolitik, publikbilder och tilltalsformer i svensk public service-television*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Ekecrantz, Jan & Olsson, Tom (1994): *Det redigerade samhället*, Stockholm: Carlssons förlag.
- Ekecrantz, Jan (1996): "Mediernas demimond" i Becker, Karin; Ekecrantz, Jan; Frid, Eva-Lotta & Olsson, Tom, (red.): *Medierummet*, Stockholm: Carlssons förlag.
- Ekström, Mats & Larsson, Larsåke, red. (2000): *Metoder i kommunikationsvetenskap*, Lund: Studentlitteratur.
- Fiske, John (1992): "Popularity and the Politics of Information", i Dahlgren, Peter & Sparks, Colin (eds.), *Journalism and Popular Culture*, London: Sage.
- Fraser, Nancy (1993): "Sex, lögn och offentlighet", i *Häften för kritiska studier* nr 1-2/1993.
- Gans, Herbert (1979): *Deciding What's News*, New York: Vintage Books.
- Habermas, Jürgen (1964/1988): *Borgerlig offentlighet*, Lund: Arkiv.
- Hernes, Gudmund (1978): "Det medievidde samfunn" i Hernes, G (red.): *Förhandlingsökonomi og blandningsadministrasjon*, Bergen: Universitetsforlaget.
- Jensen, Klaus Bruhn (1995): *The Social Semiotics of Mass Communication*, London: Sage.
- Kleberg, Madeleine (1999): *Skötsam kvinnosyn*, Stockholm: JMK.
- McQuail, Denis (2000): *Mass Communication Theory*, London: Sage.
- Scannell, Paddy (1989): "Public Service and Modern Public Life" i *Media, Culture and Society*, Vol 11 no. 2.
- Syvvertsen, Trine (1990): "Kringkasting i 1990-åra: hvem er mest 'public service'?" i Carlsson, Ulla (red.): *Medier-Människor-Samhälle. Nordicom-nytt* nr. 3-4, Göteborg: Nordicom.
- Thompson, John B. (1993): "The theory

-
- of the public sphere”, i *Theory, Culture & Society* vol. 10 no. 3/1993
- Widestedt, Kristina (2001): *Ett tongivande förnuft*, Stockholm: JMK.
- Ytreberg, Espen & Orgeret, Kristin Skare (1997): ”Allmennfjernsynets nye fasade – en kvalitativ programflateanalys av NRK” i *Norsk medietidsskrift* nr. 1/1997, Oslo: Institutt for medier og kommunikasjon.
- van Zoonen, Liesbet (1994): *Feminist Media Studies*, London: Sage.

Bilaga

Förteckning över artiklar

Datum	Tidning	Författare	Rubrik
010424	Journalisten	Guillou, Jan	"Gubbjävlar må ha tittare men ungdomar är fräschare"
010425	Resumé	Rydergren, Tobias	Hallå där Jan Guillou, före detta schlagervideostatist
010425	Expressen	Hammarkrantz, Oskar	Guillous attack mot Kattis Ahlström
010425	Aftonbladet	Abrahamsson, Lisa & Ovander, Petter	"Hon pratar barnspråk"
010426	Expressen	Hultquist, Catia	Därför är gubbarna så förbannade
010426	Expressen	Lundberg, Börje	Gamlingen hade fel
010428	Aftonbladet	Andersson, Jan-Olov	Jan Guillou var själv en bimbo
010428	Expressen	Guillou, Jan	Jag är visst feminist!
010429	Dagens Nyheter	Meri, Tiina	Könskrig
010430	Vision	Heimersson, Staffan	"Skicka Guillou till skolkuratorn"
010430	Aftonbladet	Hallert, Kerstin	Guillous fega loskor mot Kattis Ahlström
010430	Aftonbladet	Guillou, Jan	Gubbjävlar i shorts duger inte i SVT:s naturprogram
010501	Expressen	Hultquist, Catia	Oops – he did it again!
010501	Aftonbladet	Lindner, Tobias	"Guillou har fel"
010501	Expressen	Eriksson, Olle	Guillou anklagar Charlotte Permell för fusk
010503	Aftonbladet	Abrahamsson, Lisa	Holmström lämnar SVT
010503	Dagens Nyheter	Björk, Nina	Guillou ställer viktiga frågor
010504	Aftonbladet	Abrahamsson, Lisa	"Det har varit påfrestande"
010504	Expressen	Svensson, Britta	Manliga klimakteriet har fått ett ansikte
010504	Expressen	Ahlström, Kattis	Kattis Ahlström om den hormonstinna debatten
010505	Aftonbladet	Holmström, Bo	TV-tittarna föredrar gubbar före bimbos

010505	Aftonbladet	Öholm, Siewert	Feministuttolkarna sätter demokratin ur spel
010505	Expressen	Johansson, Linna	Riktiga bimbos
010506	Göteborgs Posten	Malmberg, Gert	Vem minns Treutiger?
010506	Nerikes Allehanda	Erkman, Anders	”Det råder en fascistoid ungdomsfixering”
010508	Expressen	Combüchen, Sigrid	Bimbo på hal is
	Aftonbladet	Vallgren, Cristina	Feministerna vs gubbarna
010509	Helsingborgs Dagblad	Westerberg, Lars	Gubbar och feminister i luven på varandra
010509	Dagens Nyheter	Matthis, Moa	Guillou är själv ett symptom
010511	Expressen	Ekman, Kerstin	Skendebatt
010511	Dagens Nyheter	Björk, Nina	Kvinnlig modernitet en fråga om yta
010511	Dagens Nyheter	Matthis, Moa	Förväxla inte munväder med kunskap
010512	Dagens Nyheter	Milles, Ulrika	Fråga aldrig en dam om hennes ålder. Instruktion i konsten att ta ner en debatt
010515	Dagens Nyheter	Combüchen, Sigrid	Bimbobegreppet är flexibelt
010515	Dagens Nyheter	Milles, Ulrika	Smalspårigt
010523	Dagens Nyheter	Kärnborg, Ulrika	Varför ska man vara fullärd från början?

Stiftelsen Institutet för Mediestudier startade sin verksamhet i mars 1999. Initiativtagare var personer engagerade i olika delar av svenskt samhällsliv som insett behovet av ett fristående institut för granskning av och forskning kring journalistiken i svenska medier. Institutet är oberoende av alla politiska och ekonomiska intressen i samhället.

Tyngdpunkten för verksamheten utgörs av beskrivningar och analyser av mediernas innehåll, funktion och utveckling. Vid sidan av skriftliga rapporter anordnar Institutet seminarier kring dessa och andra för medierna aktuella frågor.

I fullgörandet av sin uppgift önskar Institutet samverka med andra institut och organisationer för ökad kunskap om medierna och deras roll i ett demokratiskt samhälle. Institutet för Mediestudier strävar efter ökad förståelse för värdet av tryck- och yttrandefriheten samt respekt för det ansvar som följer med den grundlagsfästa friheten. Resultaten av verksamheten skall vara allmänt tillgängliga.